

Handläggare: Staffan Halleskog
Telefon: 08-508 36 203

Till
Äldrenämnden
den 15 april 2008

Underlag till budget för år 2009 och inriktning för 2010 och 2011

Förslag till beslut

Äldrenämnden beslutar följande.

1. Äldrenämnden godkänner förvaltningens förslag till budgetunderlag för år 2009 och inriktning för 2010 och 2011 och överlämnar detta till kommunstyrelsen.
2. Paragrafen justeras omedelbart.

Gunnel Rohlin
Direktör

Chatrin Engbo
Avdelningschef

Raili Karlsson
Avdelningschef

Marianne Hedenström
Avdelningschef

Sammanfattning

I förvaltningens förslag till underlag för planering för år 2009 och inriktning åren 2010 och 2011 redovisas insatser för att utveckla verksamheterna och för att förbättra kvalitén inom äldreomsorgen i staden. Prioriterade områden under perioden är stadens planering av vård- och omsorgsboenden och utbildning av personal inom äldreomsorgen.

Bakgrund

Nämndernas budgetunderlag ska under respektive inriktningsmål redovisa en övergripande och sammanfattande analys av verksamheten de kommande åren. Underlaget ska beskriva trender, utvecklingstendenser, strukturella frågor, demografiska förändringar samt effekterna av dessa och eventuella åtgärder. I detta ingår att beakta lokalförsörjning, kompetensförsörjning samt omstrukturerings- och investeringsbehov. Nämnden ska i under-

laget även beakta den konkurrensutsättning och avknoppning som ska ske inom stadens verksamheter.

Utgångspunkt för nämndernas arbete med underlagen är beslutad plan för 2009 i kommunfullmäktiges budget för år 2008 med inriktning för åren 2009 och 2010. Större avvikelser eller förändringar jämfört med gällande plan för åren 2008–2009 ska analyseras och kommenteras. Det är viktigt att analysen för perioden 2009–2011 fångar de viktigaste frågorna som berör kärnverksamheten.

Nämnderna ska särskilt kommentera driftbudgetkonsekvenser till följd av redan fattade beslut av kommunfullmäktige eller kommunstyrelsen.

Ärendets beredning

Ärendet har beretts av äldreförvaltningen. De fackliga organisationerna har fått information enligt MBL § 19 den 26 mars 2008 och förhandling enligt § 11 har ägt rum den 7 april 2008. Ärendet har behandlats i kommunstyrelsens pensionärsråd och i äldrenämndens handikappråd den 8 april 2007.

Äldrenämndens verksamhetsområde

Äldrenämnden ansvarar för kommunövergripande frågor rörande äldreomsorg samt för att samordna och utveckla äldreomsorgen i Stockholms stad och medverka till en lika behandling inom staden. Bedömningskansliet ingår fr.o.m. 2008 i äldrenämndens verksamhet.

Nämnden svarar också för samarbete med bl.a. Stockholms läns landsting avseende äldre och med Stiftelsen Stockholms läns äldrecentrum.

Äldrenämnden ansvarar tillsammans med kommunstyrelsen för ärenden avseende riktlinjer, principer, policydokument och uppföljning av äldreomsorgen. Nämnden svarar för strategisk planering och samordning av vård- och omsorgsboenden. I arbetet med att genomföra upphandling och samordna uppföljning av ramavtalen för köp av enstaka platser i vård- och omsorgsboenden samt för kundval inom hemtjänst, ledsagning och avlösning ska nämnden bistå kommunstyrelsen. Äldrenämnden bidrar med kompetens för stadens övergripande IT-utveckling inom verksamhetsområdet. Äldreförvaltningens kostverksamhet utvecklar och stödjer stadens arbete med att uppnå god matkvalitet för äldre.

Nämnden svarar vidare för samverkan med frivilligorganisationer inom verksamhetsområdet och beslutar om bidrag till dessa. Äldrenämnden genomför övergripande utbildning, fortbildning och kompetensutveckling för personal inom verksamhetsområdet.

Inom äldrenämnden finns stadens äldreombudsman och äldreomsorgsinspektörer.

Äldrenämnden utför verksamhet riktad till brukarna genom Stockholms äldre- och handikappjour.

Förvaltningens förslag

Vision 2030 – Ett aktivt och tryggt åldrande

Äldreomsorgen ska präglas av personligt inflytande, individualisering, trygghet och respekt. Både kommunala och privata utförare ska vara lyhörda för de äldres önskemål och behov. Anställda inom äldreomsorgen ska ha adekvat utbildning och kompetens som svarar mot de krav som verksamheten ställer. I all utbildning och kompetensutveckling är frågor om bemötande och människovärde viktiga.

Omvärldsbevakning är en viktig faktor i arbetet att utveckla stadens äldreomsorg. I detta är det viktigt att tillvarata såväl forskningens resultat som teknisk utveckling i omvärlden.

Efter förslag av regeringen kommer även åldersdiskriminering att bekämpas av diskrimineringsmyndigheten. Valfrihetsutredningen kommer att underlätta arbetet med att ytterligare stimulera mångfald i utförandet av omsorg och service för de äldre. Den statliga utredningen om en äldreomsorg med respekt för människovärdet kommer i ett betänkande den 31 maj 2008 att bl.a. föreslå en nationell värdegrund för äldrepolitiken.

Strategiska frågor för de närmaste åren är:

- Inflytande/delaktighet
- Rättvis och likvärdig biståndsbedömning
- Samverkan
- Boende för äldre
- Ett aktivt och socialt liv
- Kompetensutveckling/utbildning
- Ledarskap
- Personalförsörjning

Inflytande/delaktighet

De äldre bör få större möjligheter att påverka samhällsplaneringen genom t.ex. de kommunala pensionärsråden och olika fokusgrupper. Utformningen av nya bostadsområden och kompletteringsbebyggelse har stor betydelse för många äldre. Tillgången till allmänna kommunikationer och den fysiska tillgängligheten i närmiljön bör förbättras. För dem som har fått biståndsbeslut om insats ska genomförandeplanerna ge utrymme för medinflytande från den äldres sida.

Rättvis och likvärdig biståndsbedömning

Den statliga värdighetsutredningen kommer bl.a. att föreslå en nationell värdegrund för äldrepolitiken. Värdegrunden kommer troligen att innehålla krav på ökad lyhörighet för de äldres önskemål och krav. Utredningen kommer också att ha förslag om hur biståndsbedömningen kan utvecklas för att den i större utsträckning ska fånga upp den äldres individuella behov. Äldreförvaltningens bedömningskansli kommer att verka för att biståndsbe-

dömningen i staden vilar på en gemensam värdegrund och att biståndsbedömningen blir likvärdig i hela staden.

Samverkan

För välbefinnandet är såväl den fysiska som den psykiska hälsan och sociala förhållanden av stor betydelse. En värdig äldreomsorg måste sträva efter att tillgodose hela människans behov. För att detta ska bli möjligt krävs en ständig utveckling av samverkan med bl.a. landstinget, övriga myndigheter och frivilliga organisationer .

Boende för äldre

Äldrepolitik handlar inte enbart om behovet av vård och omsorg utan också i stor utsträckning om bland annat bostadsfrågor, närhet till service, kommunikationer och tillgänglighet. Allt fler äldre kommer att bo kvar i den egna bostaden och detta ställer ytterligare krav på samhället. Den utveckling som skett under senare år då bland annat affärer och annan service flyttat ut från bostadsområden till köpcentra som endast kan nås med bil utgör ett problem i detta sammanhang. Andra exempel på utveckling som försvårar för äldre och personer med funktionsnedsättning att leva ett självständigt liv är tidningsinsamling och annan sopsortering i containrar samt postutdelning i porten istället för via brevinkast. Ett ytterligare område som uppmärksammas är den nya IP-telefonin som inte alltid är tillförlitlig att koppla trygghetslarm till.

Staden bör på olika sätt aktivt försöka påverka och delta i olika former av teknikutveckling och andra infrastrukturella frågor med syfte att driva utvecklingen så att den kommer hela befolkningen till godo. Detta är inte minst viktigt vid planering av nya bostadsområden. I bostadsområden där tillgängligheten är god och närservice och kommunikationer är väl utbyggda, kan äldre leva ett självständigt liv under längre tid utan större behov av hemtjänstinsatser. De servicehuslägenheter som omvandlats till seniorboenden har till viss del ökat utbudet av tillgängliga bostäder för äldre. Det kan därutöver finnas anledning att ta hänsyn till de äldres behov vid planeringen av nya bostadsområden.

Flera av de kommunala bostadsbolagen arbetar för att på sikt möjliggöra för äldre att kunna bo kvar i sin bostad. Detta kan bland annat göras möjligt genom olika former av tillgänglighetsanpassning av bostäder och närområden. I samband med stambyten och andra renoveringar ser bostadsbolagen till att badrum och kök tillgänglighetsanpassas. För att minska stadens kostnader för bostadsanpassningsbidrag har flera av stadens bostadsbolag även börjat inventera sina tillgängliga lägenheter i olika kategorier så att bolagen och bostadsförmedlingen kan få en bättre överblick över vilka lägenheter som bäst lämpar sig för äldre och personer med funktionsnedsättning. I detta sammanhang finns ett behov av att bostadsanpassningar möjliggörs som kan komma flera tillgodo för att underlätta kvarboende som t.ex. dörröppnare vid entréer och förråd för rollatorer.

I områden där de flesta flerfamiljshus saknar hiss är det av stor vikt att ett nära samarbete kommer till stånd mellan bostadsbolagen och företrädare för respektive stadsdelsnämnds

äldreomsorg, som t.ex. Familjebostädernas arbete i Blackeberg. I dessa bostadsområden är andelen äldre ofta stor. Genom ett nära samarbete kring tillgänglighetsfrågor och sociala mötesplatser kan behov av hemtjänst och eventuell flytt till annat boende senareläggas. I takt med att andelen lägenheter övergår från stadens bostadsbolag till privata fastighetsägare och bostadsrättsföreningar bör staden även sträva efter ett nära samarbete med företrädare för dessa aktörer.

Äldreboendedelegationens delbetänkande "Bo för att leva" (SOU 2007:103) innehåller förslag om en ny form av så kallat mellanboende som man valt att benämna "trygghetsbostäder". Trygghetsbostäder utmärks av en högre tillgänglighet än i vanliga bostäder samt tillgång till gemensamhetsutrymmen. Delegationen kommer att presentera sitt slutbetänkande i december 2008, vilket kan medföra ökade kostnader för staden för t.ex. personalbemanning och gemensamhetsutrymmen.

Ett aktivt och socialt liv

Det är viktigt att äldre har möjligheter till ett aktivt och stimulerande liv. Genom ökad social, fysisk och intellektuell stimulans minskar risken för bl.a. utveckling av demenssjukdomar. Äldreförvaltningen avser att ytterligare stimulera frivilliga organisationer och andra ideella insatser för att erbjuda äldre personer fritidsaktiviteter. Därutöver kommer förvaltningen i samverkan med kulturförvaltningen och idrottsförvaltningen att utveckla olika kultur- och friskvårdsaktiviteter i stadens äldreomsorg.

Kompetensutveckling/utbildning

En förutsättning för att kunna tillhandahålla en god vård och omsorg är att all personal har adekvat utbildning inom äldreomsorgen. Lyhördhet för den enskildes behov ställer stora krav på personalens kompetens. Andelen äldre med annat modersmål än svenska och att personal med begränsade kunskaper i svenska ökar ställer speciella krav på kompetensutveckling. Vidare är frågor om människovärde och bemötande viktiga delar i all utbildning och kompetensutveckling.

Ledarskap

Olika forskningsstudier och andra utvärderingar såväl nationella som stadsinterna granskningar visar att grunden för en väl fungerande och effektiv organisation till stor del bygger på ledarskapet. Därför är det viktigt att kontinuerligt utveckla ledarskapet inom äldreomsorgen.

Personalförsörjning

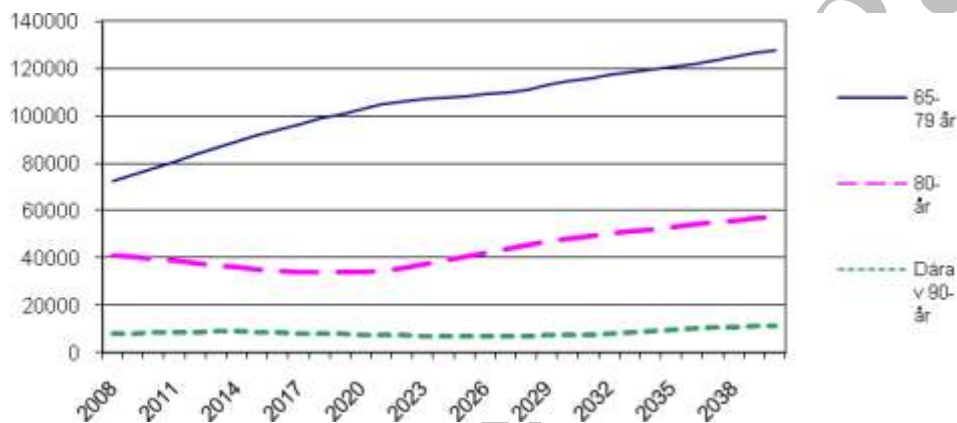
Tillgång till personal med hög kompetens är en förutsättning för en god äldreomsorg. Staden bör ha en långsiktig planering och strategi för den framtida personalförsörjningen inom äldreomsorgen.

Stockholm ska vara en attraktiv, trygg och växande stad för boende, företagande och besök

Befolkningsutveckling och behov av äldreomsorgsinsatser

Befolkningsstrukturen i Stockholms stad avviker i flera avseenden från övriga landet. Utrednings- och statistikkontorets (USK) befolkningsprognos visar att under perioden 2006-2040 förväntas en snabbare ökning av antalet 65–79-åringar jämfört med övriga riket medan ökningen av antalet personer 80 år och äldre sker i en betydligt långsammare takt. Andelen utrikes födda förväntas öka kraftigt under de närmaste 25 åren, i åldersgruppen 65-79 år kan antalet komma att fördubblas under perioden.

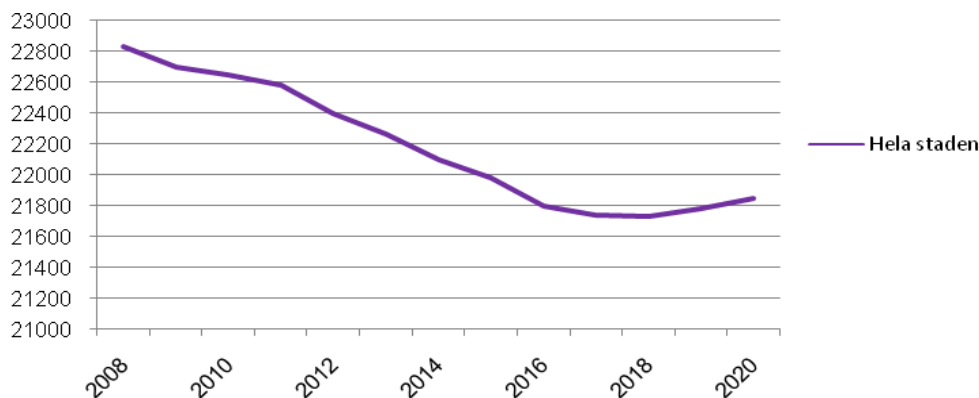
Fig. Befolkningsutveckling 65- år 2008 – 2040 (USK 2007)

Befolkningsutvecklingen innebär att på sikt kommer antalet äldreomsorgstagare att öka i staden, utvecklingen ser dock olika ut i stadens fem delområden. Kraftigaste ökningarna förväntas i Södermalm (42 %) och Västra Söderort (25 %). I Östra Söderort däremot förväntas antalet äldreomsorgstagare att minska med ca 8 % fram till år 2030.

Fram till 2018 beräknas dock antalet omsorgstagare att minska totalt i staden, främst på grund av att antalet personer 80 – år minskar under perioden. Enligt USK:s prognoser beräknas antalet äldreomsorgstagare att minska från 22 830 år 2008 till 21 740 år 2018.

Fig. Prognos antal äldreomsorgstagare 2008 – 2020 (USK 2007)

Ett vikande befolkningsunderlag bland de äldsta åldersgrupperna innebär att verksamheterna måste anpassas, både till volym och innehåll. Befolkningsstrukturen skiljer sig åt över staden vilket måste beaktas i respektive stadsdelsnämnds planering. De skiftande behoven ställer fortsatt krav på samplanering mellan stadsdelsnämnderna, inte minst när det gäller boendeplanering.

Vård- och omsorgsboenden

Stadens vård- och omsorgsboenden, varhelst de är belägna, är en gemensam resurs för staden och dess äldre. För att tillgodose äldres skiftande behov ska det finnas vård- och omsorgsboenden med olika inriktningar. Det kan vara inriktningar mot demenssjukdomar, psykiska funktionshinder eller andra specifika behov som kräver särskild omvårdnad och kompetens. Det är också viktigt att tillgodose behov av vård- och omsorgsboenden med olika språklig och kulturell inriktning.

Den 1 juli 2008 införs ett valfrihetssystem för vård- och omsorgsboenden. Ett valfrihetssystem ställer krav på en fortsatt samordnad planering av vård- och omsorgsboenden inom staden. I denna planering är det viktigt att även beakta tillgången av vård- och omsorgsboenden som drivs av privata utförare.

Stockholm bör som storstad ha särskilt goda förutsättningar för att erbjuda ett brett utbud av vård- och omsorgsboenden för olika behov. Hittills har det trots detta varit svårt att tillskapa olika former av så kallade profilboenden. Anledningen är att de ofta är dyrare att driva samt att profileringen i sig innebär att efterfrågan kan variera över tid. Profilboenden som riktas mot en specifik målgrupp som kräver särskild omvårdnad och personalkompetens kommer inte att ingå i valfrihetssystemet.

Skiftande behov av vård- och omsorgsboenden ställer krav på samplanering mellan stadsdelsnämnderna och kontinuerliga analyser av behovet av vård- och omsorgsboenden. För att även i framtiden kunna erbjuda vård- och omsorgsboenden med hög standard pågår en översyn av stadens nuvarande bestånd. En ny plan för stadens vård- och om-

sorgsboenden ska tas fram under 2008. Det finns till viss del ett fortsatt behov av ombyggnad, modernisering och omstrukturering av befintliga vård- och omsorgsboenden, men det kommer även att uppstå behov av att avveckla vård- och omsorgsboenden.

Även servicehusen utgör en resurs som ska beaktas i den övergripande boendeplaneringen. Flera servicehus har under senare år helt eller delvis omstrukturerats till vård- och omsorgsboenden. USK har på äldreförvaltningens uppdrag genomfört en efterfrågeanalys 2007 av bland annat servicehus. Av undersökningen framgår att av dem som säkert eller troligen skulle flytta om de får möjlighet, anger hälften ett intresse för servicehus. Från den 1 januari 2008 gäller nya riktlinjer för biståndshandläggning inom äldreomsorgen. I de nya riktlinjerna har bedömningskriterierna för att bevilja servicehuslägenhet lättats upp. En del av de grupper som tidigare fått avslag på ansökan om servicehuslägenhet kan med de nya riktlinjerna komma att beviljas detta. Enligt senast gjorda inventering finns det ca 350¹ tomma servicehuslägenheter.

Kvalitet och valfrihet ska utvecklas och förbättras

Valfriheten ska öka

Stockholms stad har ett kundvals-system sedan 2002 för hemtjänst, ledsagning och avlösning där det finns en mångfald av utförare både avseende inriktning och storlek. Den 1 juli 2008 införs även valfrihet för vård och omsorgsboende och för dagverksamhet under år 2009. För att bli en utförare inom stadens kundvals- och valfrihetssystem krävs deltagande i en upphandling som regleras av LOU (lagen om offentlig upphandling). LOU är inte anpassad för upphandling av utförare till kundvals- och valfrihetssystem. Därför välkomnar äldreförvaltningen Valfrihetsutredningens förslag (SOU 2008:15) om en helt ny lag för detta ändamål - Lagen om valfrihetssystem (LOV) - som föreslås träda i kraft den 1 januari 2009. Lagen kommer att underlätta för införande av ökad valfrihet och nya lösningar.

En viktig fråga att arbeta med när det gäller det fortsatta arbetet med ökad valfrihet är att krav och förutsättningar för utförarna måste vara desamma oavsett regiform. För de privata utförarna framgår krav och förutsättningar i förfrågningsunderlag och sedermera ramavtal. När det gäller kommunala utförare finns däremot inte detta reglerat. Vissa stadsdelsnämnder har löst detta genom att teckna överenskommelser med de kommunala utförarenheterna som bygger på stadens ramavtal.

I övrigt kommer äldreförvaltningen att delta i stadens gemensamma arbete för ökad valfrihet bl.a. genom att genomföra regelbundna riktade informationsinsatser, utveckla informationsteknik samt underlätta för små och medelstora företag att komma in och etablera sig på marknaden.

---

¹ Solving, Bohlin och Strömberg 2007

Kompetensutveckling

Det är viktigt att både centralt och lokalt planera för kompetensutveckling och utbildning av personal inom äldreomsorgen. Arbetet inom äldreomsorgen är mångfacetterat och ställer stora krav på djup och bred kunskap inom en mängd olika områden. Fortbildning krävs kontinuerligt för att möta morgondagens behov. Huvudansvaret för personalens kompetensutveckling ligger på respektive stadsdelsnämnd.

Äldrenämnden har ca 24 mnkr att disponera under 2008 för kompetensutveckling av personal inom äldreomsorgen i staden. För att upprätthålla en god kvalitet i äldreomsorgen är det viktigt att staden säkerställer att det även 2009 och därefter finns motsvarande medel för kompetensutveckling av personal. Staden bör ta ställning till huruvida de privata utförarna ska ta del av stadens utbildningsutbud.

Att arbeta inom äldreomsorg ställer krav på hög kompetens. Enligt äldreplanen 2007-2011 ska all personal inom äldreomsorgen ha grundutbildning som t.ex. vårdbiträdesutbildning. För att underlätta deltagandet i utbildningar för vårdpersonal bör stadsdelsnämnderna kompenseras för vikariekostnader.

I samarbete med stadsledningskontorets personalstrategiska avdelning kommer ett ledarutvecklingsprogram för enhetschefer att genomföras. Det nära ledarskapet, värdegrundsarbete och kommunikation är viktiga områden att utveckla.

Förvaltningen kommer tillsammans med övriga förvaltningar, att söka EU-medel för att anordna utbildningar inom områden såsom chefsutveckling, språkutveckling, utveckling av handledning samt inom kulturområdet.

Stöd och hjälp i ordinärt boende

Hemtjänst

En väl fungerande hemtjänst och hemsjukvård är grunden för att äldre ska kunna bo kvar i sin bostad. För att kunna tillgodose allt mer omfattande och specifika behov av vård och omsorg behöver hemtjänsten utvecklas till att bli mer mångsidig och flexibel. Kvaliteten i hemtjänsten ska utvecklas genom breddad kompetens som spetskompetens i bl.a. demenssjukdomar, neurologiska sjukdomar, psykiska sjukdomar, missbruk och att arbeta i team med olika yrkeskategorier. Även ett utökat nära samarbete med landstingets olika verksamhetsområden krävs.

Dagverksamhet

Dagverksamhet har stor betydelse som komplement till hemtjänst, förebyggande verksamhet och stöd/avlösning till anhöriga. Dagverksamhet fyller också en viktig funktion för att äldre ska bibehålla förmågor och möjliggöra kvarboende. För att dagverksamheten ska kunna tillgodose olika behov är det viktigt att den utvecklas och blir mer flexibel, exempelvis vad gäller dagar och tider för öppethållande.

Sociala mötesplatser

Sociala mötesplatsen ska stödja möjligheten att bo kvar hemma genom att stimulera till sysselsättning och fungera som en plats för möten och social samvaro. Staden ska i samarbete med frivilligorganisationerna arbeta för att kunna erbjuda ett varierat och flexibelt utbud av sociala mötesplatser.

Korttidsvård

Korttidsvård kan vara en viktig insats för att göra det möjligt för fler att bo kvar i sitt ordinarie boende. Genom att staden satsar på avlastning för närstående, utredning och vid behov träning efter sjukhusvistelse kan behov av permanent plats i vård- och omsorgsboende fördröjas eller helt undvikas. En satsning på korttidsvård bör genomföras i samarbete med landstinget som ansvarar för den primära hälso- och sjukvården för personer som bor i ordinärt boende.

Förebyggande arbete

Att förebygga och skjuta upp vård- och omsorgsbehov är angeläget dels före den enskilde och dennes anhörig, dels för samhället. Förbyggande hembesök hos alla äldre över 75 år är en viktig insats för att identifiera den enskildes individuella behov av insatser och möjligheten att informera om vad staden har att erbjuda. Förebyggande arbete är också viktigt för att minska antalet fallolyckor. Förutom personligt lidande för den enskilde beräknas kommuners och landstingens sammanlagda vårdkostnad för en höftfraktur uppgå till 250 tkr per person. Staden införde 2007 servicetjänster i form av vaktmästarservice för äldre. Det är av stor vikt att utvecklingen av det förebyggande arbetet fortsätter bl.a. i samarbete med landstinget. Äldreförvaltningen anser att en utvärdering av effekterna av tidigare vidtagna åtgärder bör genomföras och utifrån utvärderingen vidta förbättringsåtgärder.

Äldre med psykiska funktionshinder

Ett viktigt utvecklingsområde för äldreomsorgen är stödinsatser som riktar sig till äldre med psykisk ohälsa. Särskilt äldre med långvariga psykiska funktionshinder har ofta komplexa vård- och omsorgsbehov. Detta ställer krav på personalens kompetens, inte minst i hemtjänsten, men också på samarbetet med hälso- och sjukvården. För att få ett underlag för hur stadens insatser till äldre med psykiska funktionshinder ska kunna utvecklas och förbättras, har äldreförvaltningen gett utrednings- och statistikkontoret i uppdrag att genomföra en kartläggning av målgruppens omfattning och behov av olika insatser.

Äldreförvaltningen anser att särskilda resurser bör avsättas för att förbättra situationen för äldre med psykiska funktionshinder.

Samverkan med landstinget

Under det senaste decenniet har vårdtiderna på sjukhus successivt minskat för äldre personer. Det innebär att äldre med stora omvårdnadsbehov skrivs ut från sjukhus för att få fortsatt vård och omsorg av den kommunala äldreomsorgen och av primärvården. Detta förutsätter att informationsöverföringen mellan huvudmännen fungerar optimalt. Staden

har ett samverkansavtal med Stockholms läns landsting om äldreomsorgen. Webcare-systemet som staden är anslutet till möjliggör överföring av relevant patientinformation mellan vårdgivarna. Äldreförvaltningen har tillsammans med stadsledningskontorets juridiska avdelning samt Kommunförbundet i Stockholms län (KSL) och Stockholms läns landsting (SLL) utarbetat rutiner för tillämpning av betalningsansvarslagen och Socialstyrelsens föreskrifter om samverkan vid in- och utskrivning av patienter i slutenvård, som antagits av kommunfullmäktige. Genom att följa överenskommelsen ges goda möjligheter för att den enskilde får ett gott omhändertagande vid utskrivning från slutenvård. Äldreförvaltningen utreder i samverkan med landstinget möjligheterna att utveckla Webcare-systemet till att ta fram ett s.k. trygghetskvitto. Trygghetskvittot säkerställer att den äldre har vetskap om vem från kommunen som övertar ansvaret och vem som har ansvaret inom primärvården.

Kommunens hälso- och sjukvård

Stadens hälso- och sjukvård ska bedrivas så att den uppfyller kraven på god vård. Det innebär att den ska vara av god kvalitet och med en god hygienisk standard samt tillgodose den enskildes behov av vård och behandling inom stadens ansvarsområde. Vidare ska kvaliteten i verksamheten kontinuerligt och långsiktigt utvecklas och säkras. För att säkerställa likvärdig kvalitet i stadens hälso- och sjukvård ska gemensamma områden och indikatorer följas i samtliga stadsdelsnämnder. Kvalitetsindikatorerna ska vara mätbara och följas över tid. Viktiga aktiviteter i vårdens patientsäkerhetsarbete är också att analysera risker och negativa händelser för att få kunskap om vilka åtgärder som ska vidtas för att öka säkerheten. Den utbildning i händelse- och riskanalys som genomförts i staden 2008 ska leda till att patientsäkerhetsarbetet intensifieras. Som ett led i detta behöver fler personer utbildas i metoden 2009 och samverkan mellan stadsdelsnämnderna behövs vid tillämpning av metoden för att utveckla patientsäkerhetsarbetet.

Att förbygga vårdrelaterade infektioner är en viktig del i stadsdelsnämndernas kvalitetsarbete. Det är därför av stor vikt att verksamheterna har tillgång till vårdhygienisk expertis. Vidare planeras kontinuerlig utbildning och kompetensutveckling i vårdhygien samt att personalen konsekvent tillämpar basala hygienrutiner. En mall för egenkontroll av system, processer och resultat för vårdhygien ska tas fram. För att få en bild av infektionsläget i verksamheten bör registrering av infektioner ske inom samtliga stadsdelsnämnders verksamheter.

Medicinskt ansvarig för rehabilitering (MAR)

Arbetet med funktionsbevarande, rehabiliterande och aktiverande insatser för den enskilde är av stor vikt. Det är därför viktigt att det inom respektive stadsdelsnämnd finns anställda med kompetens inom rehabiliteringsverksamheten som ansvarar för dels den patientnära rehabiliteringen, dels för att rehabiliteringsarbetet utvecklas samt att hög patientsäkerhet garanteras.

I syfte att utveckla rehabiliteringsarbetet och säkerställa en fortsatt hög kvalitet och säkerhet har på försök två befattningar som medicinskt ansvarig för rehabilitering (MAR) till-

satts för att komplettera det arbete som bedrivs av stadsdelsnämndernas medicinskt ansvariga sjuksköterskor (MAS). Äldreförvaltningen kommer att utvärdera försöket under 2008-2009 och därefter bör staden ta ställning till inrättande av MAR:ar i stadens reguljära verksamhet.

Kost

Kostens inverkan på individen och samhället har kommit allt mer i fokus. Ett kvalitets-tänkande med den äldre i centrum ställer krav på all personal som kommer i kontakt med mat och måltider. Genomarbetade systemlösningar och ett helhetsperspektiv på mat och måltider gör att mathanteringen blir mer kostnadseffektiv för hela staden. Metoder och modeller behöver prövas och utvärderas. En kostpolicy har antagits av äldrenämnden och kommunstyrelsen och utifrån denna kommer råd och rekommendationer att tas fram.

Livsmedelslagen utgör grunden för säker mat. Egenkontrollen med dess rutiner har en central roll för att de livsmedel som produceras, distribueras, serveras och upphandlas följer lagstadgade krav. Det är viktigt att lyfta och tydliggöra ansvarsfrågan när det gäller livsmedelslagens efterlevnad i organisationen.

Förvaltningen ska driva utvecklingen kring kost- och nutritionsfrågor framåt i stadens egen organisation, genom stöd och råd samt utbildning till nyckelpersoner. Ett interaktivt utbildningsmaterial om mat för äldre kommer att tas fram för ledning och personal.

Förvaltningen verkar för att medicinska, etiska, kulturella och religiösa behov hos den äldre tillgodoses. Målsättningen är att samtliga individer i riskzonen för undernäringstillstånd identifieras och att rutiner finns för åtgärd, uppföljning och utvärdering. Detta kräver att all omsorgspersonal har kännedom om grundkost, specialkost och konsistensanpassad kost. Det behövs stadsgemensamma verktyg och rutiner att tillgå för alla verksamheter som kommer i kontakt med mat och måltider.

Äldreförvaltningen anser att kostkompetens bör permanentas inom staden för att kontinuerligt och långsiktigt säkerställa kvaliteten på mat och måltider. Pågående satsningar för bra mat och måltider inom äldreomsorgen är ett viktigt steg för att höja livskvaliteten för de äldre.

Kultur och friskvård i äldreomsorgen

Äldreförvaltningen har i samverkan med kulturförvaltningen och idrottsförvaltningen påbörjat att utveckla olika kultur- och friskvårdsaktiviteter i stadens äldreomsorg. Äldrenämnden har i budget 2008 erhållit 2,0 mnkr för särskilda kulturinsatser inom äldreomsorgen. Ett pilotprojekt har påbörjats i samverkan mellan kulturförvaltningens kulturskola och vård- och omsorgsboenden i stadsdelsnämnd Rinkeby-Kista med att initiera olika kulturaktiviteter för att därigenom höja livskvaliteten för de äldre. Förvaltningen kommer under slutet av 2008 att göra en utvärdering, vilken kommer att ligga till grund för framtida aktiviteter och insatser för äldre.

Informationsteknik

I allt större utsträckning har informationsteknik kommit att bli ett redskap för vård- och omsorgspersonalen i deras dagliga arbete. Informationsteknik kan underlätta arbetsuppgifter som dokumentation, kvalitetssäkring, samverkan och informationsöverföring. Det är också ett viktigt redskap för information till och kommunikation med medborgare och andra intressenter. Staden satsar betydande belopp för utveckling av informationsteknik, bland annat för utveckling av valfriheten.

Under kommande år kommer det att vara ett fortsatt starkt fokus på informationsteknik. Äldreförvaltningen kommer aktivt att delta i stadens gemensamma arbete med att följa och möta utvecklingsbehovet. Det är av största vikt att detta arbete omfattar all verksamhet som staden ansvarar för oavsett utförare för att kunna uppnå ökad effektivitet och förbättrad service.

IP-telefoni och teknisk utveckling

Äldreförvaltningen följer teknikutvecklingen inom IP-telefonin, där samarbete mellan bredbandsleverantören och teknikutvecklingen av trygghetslarmföretagen ska utvecklas för att säkerställa den framtida driften. Utifrån nuvarande förutsättningar säkerställer förvaltningen trygghetslarmets funktion vid installationen hos den enskilde.

I nya bostadsområden och i renoverade fastigheter installeras ny teknik för portlås. Vanligt är att porttelefonen är kopplad till den boendes egen telefon, vilket innebär att inget portkodssystem finns utan nyckel/kort/touchknapp används om den boende inte kan öppna porten. Detta kan innebära en svårighet för omvårdnadspersonal att besöka den boende då nyckel behövs för att komma in i porten.

Verksamhet och kvalitet

Uppföljning

Som ett led i att uppnå utveckling och god effektivitet inom äldreomsorgens verksamheter är det viktigt med uppföljningar och jämförelser, inte bara med andra kommuner utan även mellan olika utförare, regiformer och stadsdelsnämnder. För att säkerställa kvalitet och jämförbarhet anser äldreförvaltningen att det finns ett behov av viss stadsövergripande standardisering av stadens verksamhets- och kvalitetsuppföljning.

Äldreförvaltningen har påbörjat en översyn av äldreomsorgsinspektörernas uppdrag och inriktning. Översynen ska leda till att inspektörerna tydligare ska ingå som en del av stadens styrning och uppföljning.

Äldreförvaltningen kommer under 2009 att presentera en sammantagen verksamhets- och kvalitetsredovisning för stadens äldreomsorg, utifrån bl.a. av kommunfullmäktige beslutade indikatorer och aktiviteter. I redovisningen kommer också att ingå de under 2008

framtagna stadsgemensamma kvalitetsindikatorerna avseende äldreomsorgens ansvarsområden enligt HSL.

I valfrihetssystemet är brukarundersökningar en viktig del i informationen till medborgarna och som ett redskap i verksamhetsutvecklingen. För att uppnå detta måste årligen en total brukarundersökning genomföras inom äldreomsorgens alla verksamheter, såväl i kommunal som privat regi. Staden bör klarlägga den praktiska hanteringen av brukarundersökningarna och tillföra erforderliga resurser för genomförandet.

Äldreomsorgens resurser

Långtidsprognosen av befolkningsutvecklingen visar att antalet äldre ökar under de kommande decennierna men att den grupp som behöver omsorg minskar de närmaste åren. Vårdbehovet visar däremot en tendens att bli mer omfattande, vilket medför att kostnadsutvecklingen inte med automatik eller fullt ut följer utvecklingen av antalet omsorgsmottagare. Äldreförvaltningen kommer kontinuerligt att följa utvecklingen av vårdbehovet inom äldreomsorgen.

Antalet omsorgsmottagare totalt i staden och för samtliga omsorgsinsatser har minskat med drygt 3% mellan 2005 och 2007. Äldreomsorgens nettokostnader har utifrån vad som framkommit av verksamhetsberättelserna ökat med ca 1%.

Äldreförvaltningen kan konstatera att de av kommunfullmäktige avsatta ekonomiska resurserna under 2007 för äldreomsorgen har finansierat en relativt god måluppfyllelse och kostnaderna för driften av verksamheten, exklusive gemensam administration, ledning och nämnd. Förvaltningen ser dock med oro att stadsdelsnämnderna i bokslut 2007 uppvisar ett underskott på ca 115 mnkr, motsvarande ca 2 % utifrån budgeterade medel i verksamhetsplanerna. Fyra stadsdelsnämnder uppvisar ett positivt resultat. För 2008 har stadsdelsnämnderna fått en budgetökning om 4,5 %.

Äldreförvaltningen anser att inför kommande års budget är det viktigt att förutom befolkningsförändringar även beakta bl.a. vårdtyngd, effekter av lönerörelsen och indexuppräkningsförändringar av ramavtalen som påverkar verksamhetens kostnader. Därutöver bör medel avsättas centralt i staden för stimulansbidrag för omstrukturering, ny- och ombyggnation av särskilda boenden.

Stadens verksamheter ska vara kostnadseffektiva

Kommunfullmäktige har för äldrenämnden fastställt budgeten för 2008 till 62,5 mnkr. I plan för 2009 är budgeten 60,5 mnkr. Minskningen hänförs till minskade kostnader för bedömningskansliet.

Förvaltningen kommer under slutet av 2008 att göra en utvärdering av kultur i vården, för vilket nämnden har erhållit 2,0 mnkr i budget 2008. Utvärderingen kommer att ligga till grund för framtida satsningar för äldre.
